

Tematické okruhy z českého jazyka pro bakalářskou státní závěrečnou zkoušku

Pedagogické asistentství českého jazyka a literatury pro základní školy

A. Všestranný jazykový rozbor textu

B. Tematické okruhy

Úvod do studia českého jazyka

1. Lingvistika a její disciplíny, základní literatura k jednotlivým disciplínám.
2. Jazyk. Teorie znaku, norma, úzus, kodifikace.
3. Jazyk, řeč a komunikace, jazyková kultura.
4. Klasifikace jazyků. Indoevropské jazyky a hlavní jazykové skupiny neindoevropské.
5. Klasifikace slovanských jazyků, místo slovanských jazyků v indoevropské rodině.
6. Jazyková společenství.
7. Funkce jazyka. Struktura jazyka – jazykové roviny.
8. Jazyk - dialekt - idiolekt. Strukturní a nestrukturní útvary národního jazyka.
9. Bohemistika. Významné osobnosti české a zahraniční jazykovědy (Dobrovský, Gebauer, Zubatý, Trávníček, Mathesius, Havránek, Jedlička).

Fonetika a fonologie

10. Fonetika a fonologie, jejich náplň a cíl, vzájemné vztahy. Představitelé české fonetiky a fonologie.
11. Fonémy a jejich alofony.
12. Zákonitosti výběru konsonantických alofonů, asimilace znělosti.
13. Funkce rázu, funkce dynamických a melodických prostředků mluvené řeči.
14. Zvukové členění výpovědi.
15. Základy ortoepie a ortofonie.

Morfologie a tvoření slov

16. Slovní druhy v češtině, jejich povaha, klasifikace, transpozice.
17. Gramatické kategorie jmen.
18. Druhy skloňování.
19. Variantní a dubletní tvary ve skloňování maskulin.
20. Variantní a dubletní tvary ve skloňování feminin.
21. Variantní a dubletní tvary ve skloňování neuter.
22. Sémantické druhy adjektiv a jejich sloivotvorné kategorie.
23. Gramatické kategorie sloves.
24. Novočeská deklinace a konjugace – hlavní vývojové tendence.
25. Slovesná kategorie vidu a sloivotvorba slovesa.
26. Neohebné slovní druhy, přechody mezi nimi.
27. Vztah morfologie a tvoření slov v češtině.
28. Významové a formální změny při tvoření slov.

29. Slovo tvorná kategorie, slovo tvorný typ, formant.
30. Představitelé české morfologie a tvoření slov, jejich základní díla.

Syntax

31. Věta a výpověď. Představitelé české syntaxe a jejich základní díla.
32. Druhy modality.
33. Dvojčlenné a jednočlenné věty, větné ekvivalenty.
34. Typy větných struktur podle valence.
35. Syntaktické vztahy, způsoby a prostředky jejich realizace; odchylky ve vyjadřování syntaktických vztahů.
36. Větné členy, primární a sekundární syntaktické funkce jednotlivých slovních druhů. Základní větné členy.
37. Rozvíjející větné členy.
38. Aktuální větné členění a jeho prostředky.
39. Souvětí, parataxe a hypotaxe; kritéria klasifikace souvětí.
40. Souřadné souvětí (sémantická a formální diferenciaci jednotlivých druhů).
41. Podřadné souvětí; typy vedlejších vět podle jejich členské platnosti a obsahového poměru k větě řídící.
42. Věty obsahové, doplňovací vztažné, příslovečně určovací.
43. Řeč přímá, nepřímá a polopřímá.

Lexikologie

44. Slovo a pojmenování. Pojmenování značková a popisná.
45. Význam slov, složky slovního významu, emocionální význam slov.
46. Kritéria třídění slovní zásoby.
47. Slova jednovýznamová a vícevýznamová, polysémie a homonymie.
48. Významové vztahy mezi prvky slovní zásoby (synonymie, antonymie, homonymie).
49. Slovní zásoba češtiny, vrstvy ve slovní zásobě.
50. Lexikografie, typy slovníků, vývojové tendence ve slovníku.

Stylistika

51. Stylistika jako lingvistická disciplína, základní pojmosloví.
52. Teorie funkčních stylů, vývoj názorů a současný stav.
53. Vyjadřovací dichotomie (vliv slovo tvorných faktorů), výrazová dichotomie (spisovnost a nespisovnost).
54. Slovo tvorné faktory a jejich vliv na styl textu.
55. Jazykové prostředky z hlediska jejich stylové hodnoty, příznakovost a nepříznakovost výrazu.
56. Funkční styly - jejich pojetí a klasifikace.
57. Funkční styl hovorový.
58. Funkční styl odborný a administrativní.
59. Funkční styl publicistický.
60. Funkční styl řečnický a umělecký.
61. Stylová charakteristika ostatních komunikačních sfér - texty esejistické, styl reklamy a jiné styly sekundární.
62. Kompozice textu; základní slohové útvary, členění textu.
63. Základní slohové postupy a jejich uplatnění v různých stylových oblastech.

64. Aktuální problémy stylistiky v současnosti, představitelé české stylistiky, stylistika a jazyková kultura.

Základy slavistiky a staroslověnštiny

65. Praslovanština, staroslověnština a církevní slovanština. Územní, časové a funkční vymezení těchto jazyků.
66. Palatalizace velár v praslovanštině a její důsledky v češtině. Metateze likvid a její výsledky v češtině i jiných slovanských jazycích.
67. Vývoj jerů a nosovek ve slovanských jazycích, zvláště v češtině. Srovnání vývoje v jihoslovanských, východoslovanských a západoslovanských jazycích.
68. Nejdůležitější staroslověnské památky literární a neliterární. Přínos Konstantina a Metoděje. Staroslověnská kultura a její vliv na počátky kulturního vývoje v českých a moravských zemích.

Literatura

- ČECHOVÁ, Marie – CHLOUPEK, Jan – KRČMOVÁ, Marie – MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008.
- ČECHOVÁ, Marie a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 2000.
- ČERMÁK, František: *Manuál lexikologie*. Jinočany: H&H, 1995.
- ČERMÁK, František: *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace, 1994.
- ČERNÝ, Jiří: *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998.
- DANEŠ, František a kol.: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997.
- ERHART, Adolf: *Základy jazykovědy*. Praha: SPN, 1984.
- GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986.
- KRČMOVÁ, Marie: *Fonetika a fonologie českého jazyka*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1984.
- LAMPRECHT, Arnošt - ŠLOSAR, Dušan - BAUER, Jaroslav. *Historická mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 423 s.
- LOTKO, Edvard: *Kapitoly ze současné rétoriky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997.
- Mluvnice češtiny 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfémika. Tvoření slov*. Praha: Academia, 1986.
- Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986.
- Mluvnice češtiny 3. Skladba*. Praha: Academia, 1987.
- PALKOVÁ, Zdena: *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum, 1994.
- PETR, Jan. *Základy slavistiky*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 143 s.
- Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, 1995.
- RUSÍNOVÁ, Zdeňka: *Současná česká morfologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1993.
- RUSÍNOVÁ, Zdeňka: *Tvoření slov v současné češtině*. Brno: Masarykova univerzita, 1990.
- VEČERKA, Radoslav: *Vývoj odborných zájmů o češtinu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1984.
- VEČERKA, Radoslav. *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků*. Olomouc - Praha: Univerzita Palackého; Euroslavica, 2006. 273 s. ISBN 80-244-0889-9.